

Mohyly kalendenberské kultury

Výzkum pěti mohyl v Nových Košariskách umožnil v základních obrysech interpretovat samotnou stavbu mohyl, hrobových komor a částečně podat obraz o pohřebních zvycích a jejich zvláštích v tomto období.

Po pohřbívání lidí na plochých žárových pohřebištích jsou pohřby pod mohylami v oblasti kalendenberské kultury druhým způsobem pohřbívání. Stejně jako na plochých pohřebištích jsou i pod těmito mohylami pohřby žárové. Zvyk pohřbívat v tomto období pod mohyly se někdy označuje i jako obnova náčelnických mohyl z mladší doby bronzové. Hospodářský rozmach spojený s rozšířením železa způsobil vznik nové majetnější vrstvy a právě pohřby jejích členů nacházíme pod mohylami.

Mohyly v Nových Košariskách mají pravidelný kruhový půdorys. Nachází se v nich jediný centrální hrob uložený přibližně uprostřed mohylového pláště. Podle profilů jednotlivých mohyl se násypy navršovali od středu, nejdříve se tedy vytvořil plášť nad hrobovým objektem a poté se vršili další vrstvy. V případě že uprostřed mohyly nebyl komorový hrob, překryla se zemina celá hrobová výbava.

Stavba mohylových násypů

Budování **mohylových násypů** nad hroby si vyžádalo velké množství zeminy. Na základě prozkoumaných mohyl z Nových Košarisk lze při budování mohylového pláště rozlišit dva základní způsoby:

1. navrhl se z půdy, která se soustředovala z většího prostoru okolí mohyly: zemina se brala pouze z vrchní části povrchu, plášť těchto mohyl se v profilu jevil jako jednolitá tmavá zemina, max. místy s malými barevnými odstíny

2. zemina se brala přímo z kruhové prohloubeniny kolem mohyly: nejprve se odstranila tehdejší humusová vrstva, poté tenká vrstva naplaveného písku a nakonec vlastní geologický šterkopískový podklad s příměsí písku. Profily těchto mohyl se skládají z vrstev totožných s podložím: uprostřed hlinitá půda, nad ní další vrstvy ze šterkopísku, navíc okolo mohyly vznikla příkopová prohloubenina

Hrobové komory

Samotný hrob nacházející se vždy uprostřed mohyly bývá v některých případech uložený v hrobové komoře. Ta bývá někdy postavená na způsob tehdejšího domu (i co se týče vlastních rozměrů). Jde o nadzemní konstrukce vybudované na původním terénu.

Na základě stavu bádání rozlišují se ve východoalpské oblasti dva typy hrobových komor a to podle toho, zda jsou kamenné nebo dřevěné konstrukce, resp. se můžeme setkat i s kombinacemi kamene a dřeva. Kamenné se vyskytují spíše v jižní části oblasti. V severní části se setkáváme pouze se dřevěnými, stejně tak i v Nových Košariskách

Dřevěné hrobové komory:

Rozlišujeme víceprostorovou a jednoprostorovou, takovou dále dělíme na jednoduchou a etážovitou (patrovou) (všechny tyto 3 zjištěny v Nových Košariskách).

První typ představuje stavbu obytného příbytku. (V případě Nových Košarisk mohyly III byla výška hrobové komory 1,5m a její rozměry 6,8m a 6,5. Stavba byla středovými trámy rozdělena na tři části. Doloženo je obložení stěn s aplikovanou bronzovou výzdobou.) Jednoduchá hrobová komora připomíná samotnou stavbu i rozměry tehdejší obytný dům.

Používali se stejné techniky jako při stavbě na sídlištích, ale s tím, že komora měla ve srovnání s obytnou chatou odlišnou funkci (nemuselo se třeba myslet na vstup do komory).

Pohřební zvyky

Výbava hrobů pod mohylami

Hrobová výbava se skládá se z velkého počtu keramických nádob, masité potravy, jen výjimečně se vyskytují kovové milodary. Nádobý ve funkci popelnic jsou vzácné.

Keramická výbava je poměrně bohatá. Dosahuje počtu 20-80 kusů nádob. Tento počet se navíc ještě zvýší pokud připočteme i části nádob ze žárovišť. Tato keramika má rituální charakter. Většina z těchto hliněných výrobků nemá v keramice každodenní potřeby přímé analogie. Z 90% je zdobena malováním nebo plastickými prvky (viz příloha č.1).

Téměř se neseťkáváme s volnou plastikou, jedinými případy je nález fragmentů tří chrastítek v podobě vodního ptáka nalezených v žárovišti jedné z mohyl.

Zvláštní skupinu tvoří hliněné podstavečky z písčitého materiálu. Jsou ploché, trapézovitého tvaru potřené stříbrně tuhovanou vrstvou. V hrobové komoře byly zřejmě zavěšené, což by dokládalo jejich nepravidelné uspořádání na dnech hrobových komor.

Masitá potrava je uložena na dně hrobové jámy, resp. komory. Její vkládání do nádob nebylo zjištěno. Jisté však je, že se ukládala v porcích. Zjištěna byla přítomnost masa skotu, vepřů, ovcí, hus a ryb.

Zbytky kovových milodarů máme doloženy ze žárovišť. Jejich malý počet ale rozhodně nesvědčí o nedostatku kovu v oblasti. Spíše odráží určitou zvyklost v pohřebním ritu.

Zvláštnosti v pohřebním ritu

Poměrně málo známý je způsob samotného pochovávání, tzn. postup při zpopelnění a další obřady. Při sledování pohřebních zvyků se problematika rozšiřuje o tzv. **šachty nad hrobovými komorami**.

Tyto šachty byly objeveny ve dvou mohylách. Upozornil na ně barevně odlišný zásyp. Jejich dna sahala až po strop hrobové komory a byla na nich uložena žároviště, tj. zbytky z pohřební hranice obsahující kusy dřeva, popel, uhlíky, zbytky kostí, kovových ozdob, železných nožičků a úlomky z keramiky.

Přítomnost kovových milodarů v žárovištích poukazují na to, že šlo o pohřeb významné, takový jaký nebyl ani v jednom případě zjištěn v samotné hrobové komoře. Je možné tedy tvrdit, že se jednalo o pohřeb mrtvého, kterému byla tato mohyla určena.

Kovové milodary nalezené v žárovištích, především ozdoby, jsou dochované jen ve formě slitků, proto není možné rozlišit, zda se jedná o hroby mužské, ženské nebo dětské.

Shrnutí:

Referát vychází z nálezů pěti mohyl kalendenberské kultury v Nových Košariskách. V každé mohyle je uložen jeden žárový pohřeb, a to v jejím středu. Mohyla vznikla z materiálu buď ze širšího okolí objektu nebo z kruhového příkopu kolem objektu. Ve větších mohylách bývá zpravidla hrobová komora. Ta je dřevěná se srubovou konstrukcí a můžeme ji rozlišit na víceprostorovou nebo jednoprostorovou a tu dále na jednoduchou nebo patrovou. Výbava hrobu se skládá hlavně ze sepulkrální keramiky a masité potravy. Otevřená zůstává stále otázkou dodatečných žárovišť umístěných v pravidelných šachtách na střeše hrobové komory.

Použitá literatura:

Pichlerová, M.: **Nové Košariská. Kniežacie mohyly zo staršej doby železnej**. Bratislava 1969.

Příloha 1

Hrobová keramika kalendenberské kultury

Plastika

- **plastika volná** (pouze tři chraštítka v podobě vodních ptáků)
- **aplikovaná na nádobách** – zoomorfní nebo antropomorfní, vymodelované části těl (ruce, nohy, hlava), ojediněle jde o aplikaci celou (tzv. halštatský pták – stylizované figurky ptáků)
- **hliněné řetízky** na nádobách se stříbrně tuhováním povrchem, často jde o napodobeniny kovových nádob

Malovaná výzdoba

- **povrch nádob:**
 - o stříbrně tuhovaný nebo černého zbarvení zdobený širšími tuhovými pásy sestavenými do různých kombinací jednoduchých trojúhelníků
 - o do červena malovaný s výraznou černou geometrickou výzdobou
- **figurální malba:** na nádobách s povrchem dočervena, motiv jednoduchý nebo složitý (dynamický děj), motiv lidský (šaman, člověk nesoucí zřejmě urnu, dvě postavy v činnosti- zápasníci), zvířecí (kůň, pes), přírodní (jedenkrát se objevilo zobrazení slunce)
- **geometrické vzory:** trojúhelníky s hroty směřujícími nahoru nebo dolů vyplněné lomenou, mřížkovou nebo šrafovanou spirálou, jednoduchý meandr, řada lomených spirálek, kosočtverce s podobnou detailní výzdobou jako u trojúhelníků

Malovaná a plastická výzdoba je vzájemně propojena. Zoomorfní plastiku nacházíme obvykle na nádobách s černým povrchem. Nádoby s řetízky bývají stříbrně tuhované.



Zdroj obrázků: http://www.dunajskaluzna.sk/index.php?stranka_id=8&jazyk=&=